

УДК 351.749:349.6

ОЛЕКСІЙ МИХАЙЛОВИЧ ШУМІЛО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності

факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-0506-4631>

ПРИРОДООХОРОННІ ФУНКЦІЇ ПОЛІЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Щоб зрозуміти природоохоронні функції поліції в нашій країні, потрібно звернутися до Закону України «Про Національну поліцію». У ньому передбачається, що до основних її повноважень та згідно з покладеними на неї завданнями вона сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму зони надзвичайної екологічної ситуації у разі її оголошення на всій території України або в окремій місцевості. Таким чином Закон України «Про Національну поліцію» майже не містить екологічно значущих норм. Адже в ньому нічого не вказано з приводу обов'язків поліцейських з охорони природного середовища чи довкілля, як це було у попередньому Законі України «Про міліцію», де прямо вказувалось на обов'язок захисту природного середовища від протиправних посягань.

Необхідність такого захисту залишається і зараз, особливо під час організованих протиправних виступів при незаконному масовому видобуванні бурштину. Конфлікт щодо незаконного видобутку бурштину в Україні, ще відомий як «бурштинові війни» або «бурштинова лихоманка», тобто протистояння між силовими структурами СБУ та МВС України [1], з одного боку, і кримінальними структурами й місцевими мешканцями – з іншого [2], переважно у Волинській, Рівненській, Житомирській, а у деяких випадках і Київській області, через незаконний видобуток останніми бурштину [3]. Можна із впевненістю зазначити, що окремі території українського Полісся практично не контролюються правоохоронцями. Як варіант виходу із такого становища, громадськістю пропонується до розслідування таких справ залучати працівників правоохоронних органів, відряджених із інших регіонів України, в інших регіонах повинен відбуватись і їх судовий розгляд [4].

В Україні, а також в більшості країн Європи на сьогодні законодавчо не передбачені спеціалізовані поліцейські структури, що займаються тільки і виключно охороною навколишнього природного середовища, не беручи до уваги ядерну безпеку. На думку багатьох вчених, це слід вважати одним з найбільш значущих чинників, що знижують загальну ефективність природоохоронної діяльності поліції. У нашій країні функціонували такого роду спеціалізовані екологічні міліцейські підрозділи. Так, наприклад було створено Управління муніципальної поліції Луцької міської ради у липні 2007 року [5]. Муніципальна поліція Луцька стала на той час демілітаризованим цивільним формуванням, яке мало статус виконавчого органу Луцької міськради, створеного міською радою, фінансованого за рахунок коштів міського бюджету. Вона була уповноважена на виконання, зокрема, таких завдань: охорона довкілля; контроль за дотриманням земельного та природоохоронного законодавства, благоустроєм території, паркуванням автотранспорту, охороною пам'яток історії і культури. Такі підрозділи діяли досить ефективно і мали певні напрацювання у сфері забезпечення екологічного правопорядку. Проте уніфікація європейського підходу до структури органів національної поліції та їх функціонування призводять поки що до відмови від створення екологічних підрозділів. Хоча важко погодитися із цим, обстоюючи екологічні пріоритети, але реальність організації охорони екологічного правопорядку зараз така.

У сучасних умовах місцеві органи влади створюють квазімуніципальну поліцію. Наприклад, комунальне підприємство Вінницької міської ради «Муніципальна поліція» було створено рішенням міськради. У баченні Вінницької міськради «Муніципальна поліція» є уповноваженим представником Власника в сфері дотримання та виконання вимог законодавства про благоустрій населених пунктів, про відходи, захист прав споживачів, громадського порядку та охоронної діяльності. Проаналізувавши статут цього підприємства, можна дійти висновку, що під вивіскою муніципальної поліції зараз у Вінниці функціонує комунальне охоронне підприємство [6].

Розглянемо окремі приклади екологічних функцій європейської поліції. Так, поліція Словацької Республіки знаходиться в системі МВС республіки та згідно із загальними

положеннями має забезпечувати фізичний захист ядерних матеріалів [7]. Подібний обов'язок лежить на Поліції Чеської Республіки [7]. Поліція ядерної безпеки Великобританії відноситься до Міністерства енергетики та змін клімату. В її компетенцію входить забезпечення ядерної безпеки Великобританії і деякі питання екології [7].

У поліції Румунії діє Генеральний інспекторат поліції, до якого входить як один із найбільш важливих Директорат із розслідування шахрайства (спеціалізований підрозділ з розслідування злочинів у фінансово-економічній сфері). До сфери дії Директорату відносяться: сільське господарство і виробництво продовольства; нафта і природні ресурси; лісові ресурси, природоохоронні та відновлювані матеріали [7].

Поліція Німеччини відповідає за охорону кордонів у німецькому територіальному морі. При цьому поліція бере на себе завдання транспортної поліції, охорони навколишнього середовища, контролю за рибальством і проведенням наукових досліджень [7].

До Національного управління поліції Норвегії Міністерства юстиції і поліції входить Національна служба з розслідування і звинувачення економічних і екологічних злочинів (ØKOKRIM) [8], яка здійснює розслідування злочинів у галузі економіки та екології вже більше 30 років. Ефективним прикладом діяльності ØKOKRIM можуть слугувати такі справи: незаконна їзда на снігоходах в охоронюваній природній зоні, коли двоє людей привезли свій власний снігохід у ландшафтну охоронну зону Setesdal westhei Ryfylkeheiane, також там знаходяться дикі північні олені. Вони обоє були притягнуті до штрафу у розмірі 20 000 NOK за порушення Закону про різноманітність природи і Закону про дорожній рух [9]. Другу справу можна вважати типовою для України, коли власник та генеральний директор звинувачуються в порушеннях Закону про планування і будівництво, який передбачає за такі дії верхню межу санкції – дворічне тюремне ув'язнення. Обидва звинувачуються в тому, що незаконно звели кілька будівель у пляжній зоні в Грімстаді, у межах 100-метрової охоронної зони від урізу моря. Серед іншого, був побудований тенісний корт, підземний коридор, рампа і дорога без належного дозволу. Дві будівельні компанії, Немато Eiendom і PS Anlegg, були оштрафовані на 300 000 NOK і 200 000 NOK відповідно за порушення Закону про планування і будівництво. Архітектурна компанія BGM Arkitekter була оштрафована на 200 000 NOK за помилкове пояснення публічних повноважень і порушення Закону про планування і будівництво. Ще одна особа по цій справі була оштрафована в розмірі 20 000 NOK за ті самі порушення [10].

Подібний поліцейський орган існує у службі судової поліції Французької національної жандармерії – Центральне управління по боротьбі з нападами на навколишнє середовище і практику охорони здоров'я (OCLAESP). Його метою є розгляд всіх судових процесів, пов'язаних з нападами на навколишнє середовище і здоров'ям населення (забруднення морського середовища, незаконний обіг охоронюваних видів тварин, торгівля токсичними відходами та засобами захисту рослин, захисту флори і фауни (незаконний обіг охоронюваних чи регульованих видів), боротьба з незаконним видобутком золота в Гайані, займаються питаннями, що стосуються азбесту...) [11]. У своїй діяльності, зокрема, керується Екологічним кодексом Французької Республіки. OCLAESP може брати участь у дотриманні режимів пунктів пропуску, поряд зі слідчими командування жандармерії судноплавних водних шляхів (CGVN) і національної ядерної радіологічної комісії біологічного і хімічного осередків (C2NRBC), з контролем контейнерів, організованим у районах портів. У найбільш важливих випадках слідчі OCLAESP можуть діяти як на всій території Франції, так і за її межами [12]. Особливістю французької поліції є те, що Префект паризької поліції має повноваження, якими, у всіх інших комунах країни, користуються мери. Префекту, який має самостійну компетенцію, підпорядковуються пожежні Парижа і муніципальна поліція (у всьому, що стосується харчової, санітарної та екологічної безпеки громадських місць і будівель). Префектура поліції включає Центральну лабораторію, яка, зокрема, займається наглядом за екологічною обстановкою в Парижі.

В Італії існує Підрозділ управління лісами, охороною навколишнього середовища та агробізнесу (CUTFAA) і є структурою «Армії карабінерів». Цей підрозділ було створено в 2016 році (відповідно до вимог Декрету n. 177/2016 «Положення по раціоналізації функцій і поліцій шляхом поглинання Державного лісового корпусу»). Поглинання функцій і персоналу Державного лісового корпусу Національної поліції Італії закінчилося у 2016 році. CUTFAA спеціалізується у галузі «захисту навколишнього середовища, земель і вод, а також у галузі безпеки і контролю в агропродовольчому секторі», тому він розділений на напрями: захист лісів, охорона навколишнього середовища, захист біорізноманіття та парків. Командування лісовими, природоохоронними та агропродовольчими підрозділами ієрархічно залежить від Головнокомандувача карабінерів і

функціонально від міністра аграрної політики в галузі харчових продуктів та лісового господарства в питаннях, що стосуються безпеки та захисту продовольства і лісового господарства. Крім того, відповідальність за командування несе міністр навколишнього середовища і охорони території та моря, який обмежений виконанням конкретних функцій, прямо віднесених до компетенції того ж міністерства [13].

Висновок. Спостерігаючи екологічний регрес у національному законодавстві, що регламентує діяльність поліції, слід зазначити, що це безпосередньо впливає на рівень екологічного правопорядку в країні. Тому, беручи до уваги європейське поліцейське законодавство, внесення змін до чинного законодавства, що регламентує діяльність поліції, є необхідною складовою на шляху до євроінтеграції. Насамперед має бути прийнятий проект Закону України «Про муніципальну варту» [14], оскільки основним її завданням стане функція контролю за використанням та охороною земель, інших природних ресурсів загальнодержавного і місцевого значення.

Список бібліографічних посилань

1. На Рівненщині СБУ викрила керівництво районної поліції в «кришуванні» видобутку бурштину // Служба безпеки України : офіц. веб-сайт. URL: <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/21/view/517#.aRrMFI3T.dpbs> (дата звернення: 19.03.2019).
2. 200 копачів бурштину під час закопування їхніх ям напали на спецпризначенців поліції // Тексти.org.ua : сайт. URL: http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/82921/200_korachiv_burshtynu_pid_chas_zakopuvanna_jihnih (дата звернення: 19.03.2019).
3. «Бурштинова лихоманка» загрожує Україні екологічною катастрофою // DW : сайт. URL: <https://www.dw.com/uk/бурштинова-лихоманка-загрожує-україні-екологічною-катастрофою/a-19077234> (дата звернення: 19.03.2019).
4. Чорний бурштин. Які держоргани задіяні та що потрібно зробити, аби припинити нелегальний видобуток (Аналітична записка) // Тексти.org.ua : сайт. URL: http://texty.org.ua/pg/article/Oximets/read/87741/Chornyj_burshtyn_jaki_derzhorgany_zadijani_ta_shho?a_offset= (дата звернення: 19.03.2019).
5. Про створення Управління муніципальної поліції Луцької міської ради : рішення Луцької міської ради від 25.07.07 № 16/14. // Луцька міська рада : офіц. сайт. URL: http://www.lutskrada.gov.ua/UserFiles/File/rada/16_14.doc (дата звернення: 19.03.2016).
6. Статут комунального підприємства Вінницької міської ради «Муніципальна поліція» (нова редакція) : затв. рішенням міської ради від 25.03.2016 № 189 // Вінницька міська рада : офіц. сайт. URL: <http://www.vmr.gov.ua/MunicipalEnreprise/ContentLibrary/4a916ccc-6413-4c8a-96e9-cd7676936816/1/Статут%20КП%20ВМР%20Муніципальна%20поліція.pdf> (дата звернення: 19.03.2019).
7. Бирюков П. Н. Полиция Великобритании // Евразийский юридический журнал : сайт. URL: <https://eurasianlaw.ru/nashi-rubriki/politsiya-gosudarstv-mira/politsiya-velikobritanii> (дата звернення: 19.03.2019).
8. National Authority for Investigation and Prosecution of Economic and Environmental Crime in Norway : сайт. URL: <https://www.okokrim.no> (дата звернення: 19.03.2019).
9. Snøscooterkjøring i landskapsvernområde ga 20 000 kroner i bot // National Authority for Investigation and Prosecution of Economic and Environmental Crime in Norway : сайт. URL: <https://www.miljokrim.no/snoescooterkjoering-i-landskapsvernomraade-ga-20-000-kroner-i-bot.5991636-416612.html> (дата звернення: 19.03.2019).
10. Betinget fengsel og bøter for ulovlig bygging i strandsonen // National Authority for Investigation and Prosecution of Economic and Environmental Crime in Norway : сайт. URL: <https://www.okokrim.no/tiltalt-for-ulovlig-bygging-i-strandsonen.6098684-411472.html> (дата звернення: 19.03.2019).
11. Décret n°2004-612 du 24 juin 2004 portant création d'un Office central de lutte contre les atteintes à l'environnement et à la santé publique. NOR: DEF0400420D Version consolidée au 17 mars 2019. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000801169> (дата звернення: 19.03.2019).
12. Office central de lutte contre les atteintes à l'environnement et à la santé publique (OCLAESP). URL: <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/Notre-institution/Nos-composantes/Au-niveau-central/Les-offices/Office-central-de-lutte-contre-les-atteintes-a-l-environnement-et-a-la-sante-publique-OCLAESP> (дата звернення: 19.03.2019).
13. Decreto legislativo 19 agosto 2016, n. 177 Disposizioni in materia di razionalizzazione delle funzioni di polizia e assorbimento del Corpo forestale dello Stato, ai sensi dell'articolo 8, comma 1, lettera a), della legge 7 agosto 2015, n. 124, in materia di riorganizzazione delle amministrazioni pubbliche. (16G00193) (GU Serie Generale n. 213 del 12-09-2016). URL: http://www.gazzettaufficiale.it/atto/serie_generale/caricaDettaglioAtto/originario?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2016-09-12&atto.codiceRedazionale=16G00193&elenco30giorni=false (дата звернення: 19.03.2019).

14. Проект Закону України «Про муніципальну варту» станом на 07.02.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55192 (дата звернення: 17.03.2019).

Одержано 26.03.2019

УДК 343.121.5(477)

КИРИЛО СЕРГІЙОВИЧ ЩЕРБИНСЬКИЙ,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Удосконалення діяльності державних і недержавних суб'єктів профілактики злочинності неповнолітніх передбачає вивчення досвіду зарубіжних правоохоронних структур. Практика показує, що в багатьох державах досить ефективно використовуються найрізноманітніші форми і методи профілактичної роботи з неповнолітніми.

Розглянемо більш докладно діяльність органів поліції щодо попередження злочинів неповнолітніх за кордоном.

Заслуговує на увагу програма правового виховання, розроблена правоохоронними органами штату Флорида і введена в більшості державних і приватних шкіл. Програма, призначена для учнів 7-8 класів, її завданням є знайомство неповнолітніх з існуючою в суспільстві системою цінностей, основами кримінального права і обов'язками громадянина, а також формування уявлення про те, що чекає на порушників правопорядку.

За допомогою зручної для сприйняття запитань-відповідей форми програма знайомить учнів з законами, що стосуються таких правопорушень, як мародерство, бродяжництво, порушення права володіння, вандалізм, чинення опору при арешті, незаконне володіння та поведіння зі зброєю, магазинні крадіжки, автокрадіжки, побиття, підпал, алкогольне сп'яніння, незаконне вживання наркотиків і вбивство. В окремих розділах розглядаються наслідки злочинної діяльності, а також необхідність для суспільства законів і правоохоронних органів, які здійснюють контроль за їх виконанням.

В управлінні поліції Лос-Анджелеса (США) проведено незвичайний експеримент – на практиці випробувана ефективність програми з профілактики злочинності серед підлітків з відвідуванням виправних установ.

Мета цієї програми полягала в психологічному впливі на підлітків, ще не здійснювали злочинів, але перебувають на обліку в поліції за схильність до правопорушень, зловживання наркотиками тощо.

Батьки підлітків знайомилися з метою і змістом програми і давали письмову згоду на участь в ній дитини. По завершенні програми проводилася повторна бесіда, в ході якої вони дізнавалися про враження, винесених дитиною з відвідин установ, передбачених програмою, і про рекомендовані методи педагогічного впливу на підлітка з метою його перевиховання.

У першому пункті програми передбачалося відвідування поліцейської дільниці, де підліток безпосередньо спостерігав за представниками злочинного середовища, стикався зі своїми однолітками, заарештованими за різні злочини, в тому числі за зловживання наркотиками. Потім співробітник поліції вів підлітка в центр з лікування неповнолітніх наркоманів для ознайомлення з методами лікування, а також суворим режимом утримання хворих. Далі слідувала «екскурсія» в виправний центр для підлітків, де утримуються злочинці у віці від 14 до 20 років, які очікують суду. Підлітка проводили через приймальне відділення, камери попереднього ув'язнення, тюремний двір, знайомили з умовами життя і правилами поведінки осіб, які там утримуються. У супроводі свого «опікуна» (поліцейського) підліток відвідував в'язницю для неповнолітніх злочинців, а також морг [1, с. 181–184].

Повчальний досвід поліції з профілактики підліткової злочинності в Німеччині.

Стратегія боротьби зі злочинністю неповнолітніх в Німеччині будується на основі наступних положень:

– схильність підлітків до вчинення протизаконних дій у багатьох випадках зникає без будь-якого зовнішнього впливу після завершення процесу становлення особистості:

– репресивні заходи з боку державних установ часто призводять до негативних наслідків.